

Horthysta repülőtisztból kommunista partizán

Hatvan éve született Szőnyi Márton

A második világháború utolsó hónapjaiban nagyon sok magyar partizán és katonai harcolt a felszabadító szovjet seregek oldalán. 1944 második felében több partizánegység bevetésére került sor, mindenekelőtt az ország északi részén. Az egyik kis létszámú, de annál elszántabb és jól kiképzett partizáncsoport parancsnoka Szőnyi Márton volt.

Győrben született 1918. december 8-án. Az első világháború viszonyaitól sodorták a szegény sorsú családot a fővárosból Győrbe, majd a háború végén visszatértek Budapestre. Mindkét szülő dolgozott, a gyerekek iskolába járhattak.

A jó eszű, tehetséges fiú, Szőnyi Márton a Honvéd utcai polgári iskola elvégzése után beiratkozhatott a Kereskedelmi Akadémiára, amelyet 1938-ban sikerteljesen elhagyott. Kiváló sportember is volt. Repülőnek jelentkezett. Olaszországban képezték ki vadászpilótának. Közben megtanult németül, angolul és olaszul. Zászlósi rendfokozatot kapott, és az első vadászpilótázzal együtt vett ki a frontra, 1941. július 1-én. A magyar gyorsított, az oda beosztott repülőszázaddal a német páncélos csoport parancsnoksága alá rendelték, és vetették be a harcokba.

Dnyetropetrovszk térségében, augusztus 27-én egy légi harcban találat érte Szőnyi Márton gépét. A zuhanó repülőgépből az utolsó pillanatban sikerült kiugrania. Szovjet fogságba került, szovjet orvosok gyógyították. Volt felettébb, de érdekesen születte, hogy fiuk, Szőnyi Márton hősi halálát halt a keleti fronton.

Szőnyi Márton azonban nem halt meg. Felgyógyulása után a fogolytáborban

sokat olvasott, tanult, tapasztalt. Rá kellett jönnie, hogy hazug célokért, hamis érdekekért harcolt. Önként jelentkezett a krasznogorszki felsőfokú antifasiszta iskolára, ahol magyar kommunista tanárok — köztük Rudas László, Andics Erzsébet és mások — tanították, oktatták a történelmet, irodalmat, marxizmust. Az iskola elvégzése után tudatos antifasiszta és kommunista lett Szőnyi Márton. Itt a magyar hadifoglyok számára szerkesztett Igaz Szó című újságba is.

1943 decemberében Ukrajnába indultak az első magyar partizáncsoportok. Naumov és Fjodorov partizánbarnokok egységeibe kerültek a magyar partizánok. Szőnyi Márton nyolcadmagával a lengyel Robert Szatanovszki híressé lett partizánosztályában került bevetésre a Pripijaty mocsarak vidékén, Belorusszia és Ukrajna határterületein. A magyar csoport parancsnoka az erdélyi kommunista mozgalom kiemelkedő alakja, Rácz Gyula volt. (1974-ben halt meg Budapesten.)

A magyar partizánok itt estek át a tűzkereszteségen. Hónapokig együtt harcoltak a szovjet partizánokkal. Szőnyi Márton hősiességért megkapta az első osztályú szovjet partizánkitüntést, a Honvéd Hősi Partizánja érdeméremet. A már a partizánharcokban edzett, mintegy háromszáz harcost az obarovi málid a kijev—szvjatorinói központi kiképző iskolában képzették fel a magyarországi bevetésre. E kiképző iskola magyar csoportjának vezetője Nógrádi Sándor volt.

1944. augusztus 8-án szállt fel az a repülőgép a kivei repülőtérre, amely István Gyula és Szőnyi Márton partizáncsoportjait szállította. Az Uszta Gyula vezet-

te csoportnak Munkács környékén, a Szőnyi Márton vezette osztagnak pedig Ózd mellett kellett földet érnie. A levegőben még ejtőernyőzsinórjaikba kapaszkodva ereszkedtek alá, amikor a katonai, csendőri és levegőtealakatok tüzet nyitottak rájuk. Körülkerítették a nagyjából három részre szakadt csoportot. A leszállás éjjel 11 és 12 óra között történt. A sötétség ellenére az egyenlőtlen küzdelem rövid ideig tartott. Össz Szabó János politikai tiszt és a csoport szlovák törzsfőnöke a helyszínen hősi halált halt. Négy partizánt sikerült elfogniuk, akiket Szorombá vitték és kivégezték. Néhányuknak sikerült kicúszni a gyűrűből, és eljutottak Besztercebányára, a szlovák nemzeti felkelés központjába, ahol aztán csatlakoztak Jegorov tábornok partizánalakulatához.

Szőnyi Márton egyedül maradt, miután sikerült átvégződnie az ellenséges gyűrűn. Elfogásához nyomozókutyákat hoztak, védőket tűztek ki fejeire. Egy hónapig sikerült elrejtőznie a tanyákon. Az egyszerű parasztelemek álcájával látta el, bújtatták a hős partizánt. Az őzdi munkásokkal kereste a kapcsolatot, de sajnos nem sikerült érintkeznie a néppel. Árulás folytán a Kiskárokat faluhoz tartozó Mácskás-lányán törték rá, 1944. szeptember 7-én hajnalban a Hangonyi közeli csendőrből, és tűzharcban megölték.

A hősi halált halt Szőnyi Márton hamvait 1956 nyarán hozták Budapestre. A Kerepesi úti temetőben a munkásmozgalom nagy halottainak panteonjában helyezték örök nyugalomra. katonai tiszteletadás mellett.

Vida Sándor

Utazók... A turizmus tapasztalataiból

Utazni jó. A megállapítás-aligha száll vitába bárki is, sőt annak igazát sem érdemes kétségbe vonni, hogy a határainkon túli barangolás sem számít ma már az elérhetetlen álmok közé. Ha ki-kedvét zsebe lehetőségeivel egyeztetni, annak a későbbiekben nincs oka arra, hogy különösebb nehézségekre számíts. Az egyszerűsödött útlevelel-rendelkezések mind a szocialista, mind pedig a tőkés országokba utazók előtt szélesre tárják hazánk határainak kapuit. Csak egyetlen szám is elég bizonyítvánnyal: az elkészült statisztikák 1978 első háromnegyedében három és fél millió magyar állampolgár külföldi utazásait rögzítik.

A folyamat azonban kétoldalú. Ugyanez az időszak alatt — rövidebb-hosszabb időre — több mint 12 millió idegen lépte át határainkat. Mindkét adat kedvező tendenciákat sejtet: bővültek a kiutazási lehetőségeink, s egyidejűleg megnövekedett érdeklődést tapasztalhatunk hazánk iránt is.

A ki- és beutazók többsége világot látni indul és érkezik. Elhatározásait a jó szándék és a megismerés vágya vezérli. Nem mehetünk el azonban szó nélkül azok mellett sem, akik különféle számításoktól vezérelve folyamodnak útlevelel. Hogy mi-féle „számításokról” van szó, arról ismét egy — időarányos ideit — adat szolgál érzékeltetésül: határainkon mintegy 45 millió forint értéket foglaltak le a vámservezek. A bűnözésnek ez a módja enyhén emelkedő tendenciát sejtet, s azt mutatja, hogy nem kevés az anyagi előnyök megszerzése érdekében útra kelők száma.

Akár érkezőről, akár távozóról legyen szó — s tegyük hozzá: kivétel nélkül valamennyi határállomásra jellemző a megállapítás — a hatóságok rugalmas és udvarias ügykezelése megkönnyíti a határátlépést, ám akadnak néhányan, akik megpróbálnak visszaélni a vélt lehetőségekkel. Raitavész-e minden próbát tevő? Többségük igen, még akkor is, ha esetenként túljut a vámosokon. Allion itt igazolásul két példát. Az egyik egy lengyel állampolgár esete. Újvében a napokban hirdetett ítéletet a Fővárosi Bíróság. Európai útját csempészéssel kötötte egybe, s bár Bécsből sikerült Pestig menekítenie egy jó-kora zacskó kvarcórát, ám a Keleti pályaudvarról már szemet szűrt és lefűllették.

A másik történet szálai is a fővároshoz kötődnek: egy nyugati útra készülődő férfi kéz alatt próbálta megtegezni a Nemzeti Bank adta valutát. Szakértelem híján — ráadásul jóval a hivatalos árfolyam fölött — hamis pénzt vásárolt külföldieként. Legenda számba menő rémtörténetek keringenek olvanokról, akik idegen országban próbáltak szerencsét „illeális valutával”, tény azonban, hogy aligha örültek nekik. És ami természetes: ezek az ese-

tek az itthoni bűnüldöző szervek előtt sem maradnak titokban. A külföldön tartózkodó magyar állampolgár szabadsága minden percében köteles tiszteletben tartani hazánk törvényeit. S ha vét ellenük, számíthat rá, hogy elmarasztalása itthon sem késik soká. Képviselteink bármikor rendelkezésükre állnak, jogukat védik és érvényesítik. Am természetesen nem lépnek fel azok mellett, akik összeütközésbe kerülnek a törvénnyel, akár gépkocsikarambolról, akár történetesen női fehérneműk eltulajdonításáról van szó: felelni itthon is kell!

A megnövekedett turizmus bizonyos ágazatokban a bűncselekmények számában is tetten érhető. A „valutázás” és a „csencselés” mellett szólni kell a mind evakoribb közlekedési balesetekről is. A külföldiek leggyakrabban az előző szabályait és a sebes-ségkorlátozási előírásokat szegik meg. Ebben az esztendőben kétfélmilliónál is több külföldi rendszámú gépkocsi rötta hazánk útjait, s amikor fokozott figyelemre int-

jük a kiutazóinkat, joggal várjuk el ugyanezt az érkezőktől is.

A turizmussal kapcsolatos ügykezelésünk évről évre egyszerűsödik. A Belügyminisztérium útlevelelhatóságai az idén a szocialista országokba utazni kívánók kérvényeinek majdnem mindegyikét kedvező elbírálásban részesítették, s a nem szocialista országba utazni szándékozók úrlapjaira is csak alig 4 százaléban került az elutasítás megjegyzése. Ennek a csekély töredéknek is elsősorban devizalehetőségeink miatt kellett elodáznia kirándulását.

A megnövekedett lehetőségek azonban egvéidejűleg felvetik a nagyobb felelősség követelményét. A ki- és beutazóktól egyaránt elvárjuk, hogy tartsák tiszteletben az előírásokat. Az útlevelekkel kapcsolatos új törvényrejt rendelet kimondja, hogy a magyar állampolgár külföldre utazása jog. Am — mint minden jog —, ez is kötelességekkel párosulva teljes... S. L.

Jövőre Szegeden rendezik a vradó konferenciát

Szegeden rendezik meg a jövő év májusában az V. országos vradó konferenciát — jelentették be a Magyar Vöröskereszt országos vezetésének csütörtöki ülésén. A tanácskozáson — amelyen részt vett és felszólalt Medve László egészségügyi miniszterhelyettes is — Hantos János főtitkár összegezte a több mint egymillió tagot számláló mozgalom ideit tevékenységét és vázolta a jövő év feladatait.

Elmondotta: vidéken gyakorlatilag már megvalósult a tértésményvadás, a do-norok 99 százaléka minden ellenszolgáltatás nélkül nyújt segítséget rászoruló ember-társainak.

A vöröskereszt mozgalom a jövőben is megkülönböztetett figyelmet szentel az egészséges életmódra nevelésnek. Eredményes eszköz ennek a negyedszázados múltja visszatérítő tisz-tasági mozgalom is.

Szegeden Ma: vetélkedő

A televíziós vetélkedő, a Ti és Mi résztvevői, illetve nézői ma, pénteken délelőtt is kapnak már némi „látványosságelözetest”: Tarjánvárosban és a Kárász utcán amatőr színjátszók teremének hangulatát az esti társasjátékhöz. Amint erre már többször felhívtuk a figyelmet, a ma délutáni első bejelentkezéskor derül ki, hogy a szegedi férfiak, avagy a nők versenyeznek-e pécsi partnereikkel. A játék sikere érdekében fontos, hogy mindazok, akiknek kedvük és idejük van hozzá, a délutáni bejelentkezés után, este 6 órától gyűlekezzenek a Sportcsarnokban, hisz ha ott megfellek az ezer férőhely, vagy az óra háromnegyed nyolcat mutat — már senki nem mehet be a köztetifés helyszíniére. Aki otthon nézi az adást, szintén bekapcsolódhat a játékba, ha tud segíteni a sportcsarnoki versenyzőknek. A 13-342-es telefonszámon várják a hívást. A társasjáték előkészületei egyébként már két napja megkezdődtek, tanúsítja ezt felvételünk, amely a Sportcsarnokban készült, a tévé stábjának érkezése után,

Úttörővezetői tanácskozások

Az elkövetkező napokban szerte az országban több mint 3300 úttörőcsapat vezetői áttekintik az utóbbi három esztendőben végzett mozgalmi nevelő munkát, s újjáválasztják a vezető testületet.

A csapatszintű úttörővezetői értekezletekkel megkezdődnek az előkészületek a jövő év áprilisában összeülő úttörővezetők VII. országos konferenciájára. Az úttörővezetők legmagasabb fórumát az elkövetkező három hónapban a járási, a városi, a kerületi, majd a megyei számvetések is megelőzik.

Megyei fogászati verseny Szegeden

Az idei fogászati hónap, amelyet a megyei Egészségnevelési Csoport, a Magyar Vöröskereszt megyei szervezete, a megyei tanács vb művelődésügyi osztálya és a Magyar Úttörőszövetség megyei elnöksége által lett meghirdetve és szervezve, tegnap, december 7-én az általános iskolások megyei fogászati versenyének döntőjével fejeződött be. Az idei fogászati hónap rendezvényei az egészséges életmód és a fogászat jelentőségével foglalkoztak. A tegnapi megyei versenyen a városi és a járási vetélkedők első helyezett csapatai

vettek részt. Tudásukat, teljesítményüket zsűri bírálta el, melynek elnöki tisztét dr. Tóth Károly, a Szegedi Orvostudományi Egyetem fogászati klinikájának igazgatója töltötte be. A zsűri tagjai voltak: dr. Török Judit, dr. Molnár Erzsébet, Bárdos Klára, Tábori István és Dobai Péter.

Az első helyet a makói Kun Béla általános iskola, a másodikat a szegedi Móríz Zsigmond általános iskola, és a harmadikat a csongrádi Kossuth Lajos általános iskola csapata szerezte meg.

Tipikus „újbizottság”?

Hallgatom, egyre hallgatom a szálamígyár művelődési bizottságának létrejöttéről, jelenlegi gondjairól és terveiről az illetékest. Közben nem kerülhetem el magamban az összehasonlítást a Szakszervezetek Csongrád megyei Tanácsának jelentéssel, mely a művelődési bizottságok eddigi működéséről, tapasztalatairól szól. S persze az összehasonlítást más üzemek, vállalatok bizottságaival sem. Már is itt a kérdés: vajon tipikus botladozó, tétován bukdacsoló „újbizottság” a szálamígyári is?

Elsődleges feladat a munkahelyi művelődés koordinálása és ellenőrzése. Javaslatozt tenni, véleményt mondani, ellenőrizni. Csupa olyasmi, amelyre égetőbbnél égetőbb szükség van a munkás-művelődés ügyének. Egyetelen adat: a szálamígyárban a dolgozóknak majdnem egyötöde, mintegy 17 százaléka nem végezte el az általános iskolát. Igaz, a munka jellege is olyan, hogy nagy számban igényli a segédmunkásokat, a szakmunkásképzés fejlesztését ez is akadályozza. A helyi gondokon túlélve, íme az általánososság: az oktatási-képzési feladatok ütköznek a kulturálódási igényekkel. (Tévedés ne essék, nem a brigádok, hanem a „felsőbb szintű elvárások” igényeivel.) A bizottság tagjainak gyakran kisebb gondjuk is na-

gyobb, mint valóban koordinálni, összehangolni, átgondolt tervek készítése. Hiszen munkájuk gyak-ran — oktatási előadók, személyzeti osztályvezetők lévén — a szakmai továbbképzés céljaira, gondjaira-bajaira koncentrá-lódik. Az SZMT-jelentés azt mondja: „Több helyen a megjelölt oktatási és ismeretterjesztési tanácsokat bővítették ki, hogy a művelődési bizottságok feladatait ellássák. Talán ezért is foglalkoznak ki-emelten a tervek az iskolarendszerű felnőttoktatás, a felnőtt szakmunkásképzés és munkás továbbképzés feladataival.” S azért is, tehetnének hozzá, mert — mint a szálamígyárban — a bizottság számára legfontosabb akadályokat éppen a fentiek jelentik. Magukra hagyatottak? Nem nagyon. Sokkal inkább a minden új, rá-ladásul a művelés-művelő-ben a göröngyös útjaira ke-nedült szerv nagy és örök kísértetével, a szerveztelen-séggel, a tapasztalatlanság okozta bizonytalansággal és főleg a hanvaság és a kényszer kölcsönhatásaival küzdenek. Annál inkább, éppen ezek miatt lenne jóval nagyobb szükség a koordinálni igevkő művelődési bizottságok — koordinálására. A titká-rok klubja már megalakult, beszámoltunk róla. De vajon a gyermek első lépését nem követi a töb-bi?

D. L.